

פרק מספרו של הגנרל פון הורו המתייחס לתואפיק

המתח. אבל כאשר ניסה הקולונל להשיג שיתוף-פעולה מן הישראלים, הוא חיפש לִי־שוא. הצעתו לסגן הממונה על ענייני שביתת הנשק, שתושבי תחאפיק תחתית ומתיישיבי הקיבוץ ייפגשו לדיון, נדחתה פסקנית. באותו יום אחרי-הצהריים הגיע טרקטור ישראלי עד לתעלה, כדי לחרוש רצועת אדמה קרוב לשפתה. ברגע שהקולונל שמע על כך, דרש הפסקת העבודה. הישראלים התעלמו מן הדרישה, והחריש נמשך במשך יומיים, לעיניהם של שוטרי הגבול הישראליים. זה היה יותר ממה שתושבי שני התחאפיקים היו מסוגלים לסבול. ב־18 בינואר שוב חצו את התעלה מערבה, כדי לחדש את עיבוד שדותיהם, לפני שאלה ייבלעו על-ידי הטרקטור הישראלי.

... בניסיון להגיע לפתרון צודק, קבעתי כי הערבים המעבדים חלקות ממערב לתעלה לא יעברו את התלמים שנחרשו על-ידי הישראלים. למען השלחה, קבעתי שאסור לי ערבים להשתמש באדמתם ממש עד לשדות הישראליים, אלא שעליהם להותיר „שטח הפקר“ של עשרה מטרים, בין שני האזורים המעובדים. הרגשתי שקביעה זו לא תפגע ביישוב הסופי של תביעות שני הצדדים. קיומית שהחלטה זו תשחרר את הערבים מן הפחד של דחיקתם מאדמותיהם אשר מִמערב לתעלה. קיומית גם, ששני הצדדים יוכלו עתה לעסוק בעבודתם באחידה שלווה יותר. מה שקרה היה ההיפך הגמור: מאותו יום הומטרו עלינו תלונות משני הצדדים.

★ ★ ★

ב־20 בינואר הודיע המשקיף שלנו, כי שבעה טרקטורים ישראליים, בליווי שוטרי גבול המושבים, החלו לחרוש מעבר לגבול שקבעתי. למחרת ראה טרקטור אחר, חורש אדמה שלפני יומיים עיבדה הערבים. ב־26 ראה המשקיף זחל"ם ישראלי — שלפי הסכם שביתת-הנשק אסור היה לו להימצא שם — מגרש ערבים שניכרו את שדותיהם. ברגע שהזחל"ם נסוג, חזרו הי ערבים. הם גורשו שנית, כאשר הופיעה משטרת הגבול, בליווי זחל"ם. בהודעות זו, דיווח המשקיף על שלושה

זירת הקרב בחלק הקדמי של התמונה נראים בתיו של קיבוץ תליקציר. מעליו, על רכס ההר, בתי תחאפיק עילית. בין בתים אלה התבצרו השבוע שני

ימת, והסתלקו לעמדה חדשה, לפני שצה"ל יכול היה להפעיל נגדם נשק מקביל.

★ ★ ★

דירקרב משוריין

התמודדות הגדולה באה ביום ה־12 שני. היה כבר ברור, כי המתיחות ש־הצטברה בהתמדה, מאז היריות הראשונות באזור, חייבת להביא להתנגשות רצינית.

באותו יום היו ההרים הסוריים מכוסים עננים. רק בשעה 10.45 התבהרו השמים. ואז יצא טרקטור משוריין של קיבוץ תליקציר לשטח, אשר לא היתה עד כה שום טענה לגבי ישראליותו. אבל לפני שיכול היה טרקטור זה לחרוש, הסתבר כי עדרים ערביים חדרו לשטחים לא להם. הרועים ברחו חזרה לשטח הסורי. הטרקטור חזר למשק.

בשעה 12.25 יצא שוב לשדות, אך גם הפעם לא הצליח לעסוק בחריש. וזאת מסיבה שונה לגמרי.

הטנקים הסוריים — חלק מן התגבורת שהורמה לחזית בימים האחרונים, עמדו הכן על הרכסים. הטרקטור נראה להם מ־רה נוחה. הם החלו יורים לעברו. אך גילוי אק צממ, הסתבר כי השריון של צה"ל חיכה לרגע זה.

בצד הסורי עמדו המישה טנקים: שני פאנצרים גרמניים מיושנים, ששוב התבצרו בתוך עמדות קבועות בין בתי הכפר תחאפיק, ושלושה ט־34 רוסיים, על הרכסים שמעל לכפר, סמוך לחירבת בטיין. משם של־טו לחלוטין על כל השטח הישראלי, שהיה מונח כמגש לרגליהם.

בצד הישראלי תפסו הטנקים עמדות ב־שטח נמוך ולא־נוח, ובתנאים אלה התפתח דירקרב השריון. ראשון נפגע הפאנצר ב־עמדה הדרומית של תחאפיק. אחד מאנשיו נראה בורח מן הצריח. נורה לעברו עוד שניים־שלושה פגזים, ואז עזר באש.

אחריו נפגע הפאנצר השני, בעמדה ה־צפונית. הוא עלה באש מן הפגז הראשון.

שלושת הטנקים הנותרים החליפו מהלך־מות עם השריון הישראלי, אך רמת-הקליעה הישראלית היתה גבוהה יותר. צוות של ט־34 בורח, הטנק מעלה עשן, ואז סבבו שני הטנקים הנותרים לאחור, נסוגו מ־חק מה פנימה, מחוץ לטוח הטנקים הישראליים. הטנק העוזב נשאר במקומו.

★ ★ ★

רק בגזז הקרקעות?

זאת העביר צה"ל את הכורר לידו הסורים. ובזאת גם הוצגה שוב השאלה: האם רק בגלל עיבוד קרקעות האזור ה־מפורז פרץ המשבר?

שדה-הקרב של השבוע אינו חדש בשביל צה"ל. עוד ביום הראשון של פברואר 1960 הוא פשט על כפר תחאפיק, באחת מפעולות-התגמול הראשונות בגבול הסורי. בשל פעולה זו גונתה ישראל במועצת הבטחון, שאף רמזה על נקיטת סנקציות. הגינוי התבסס, במידה לא קטנה, על דיווחו של ראש מטה המשקיפים של אז, הגנרל קארל פון-הורן. בספרו הקריש פרק מיוחד לקרב על תחאפיק, סיפורו שלא פורסם עדיין בארץ:

להם כל כוונה לעבד את האדמה עד לשפת התעלה ממש, קבעה חקירתנו כי העבודה היא חוקית.

תעלה זו הפכה סלע־מחלוקת רצינית. כי רגע שהתברר לנו, כי הישראלים אינם מתכוונים לכבד את הבטחתם אלינו, וכי מגוי ונגמור איתם לתפוס ולעבד את כל האדמה ממערב לתעלה, לא היינו מופתעים כאשר

ב־1960 הקימו הישראלים קיבוץ חדש ב־בית-קציר, באזור המפורז. כמו רוב קיבוצים אלה באזורים פגיעים, היה גם זה מבוצר ומוקף גדר כפולה. מבעד לגדר זו יצאו לעבד את האדמה מסביב, הפרו תעלות לה־רמת מים מן הכינרת. וזאת, במרץ כזה, שתוך זמן קצר לא יכול היה שום איכר ערבי להגיע לשטח בין הקיבוץ והכינרת. משם הרחיבו את פעילותם. תושבי שני הכפרים הערביים השכנים, תחאפיק התחתית והעילית, עקבו בחרדה אחרי נהגי הטרקטור רים של הקיבוץ, שחששו בגבולות המור־חיים של שדותיהם. אלה היו מסיטים את מחרשותיהם בתנופה מחוץ לתלמים הקודמים, ובכך מגדילים את חזירתם לאדמה ערבית. היה זה, כמובן, חלק ממדיניות ישראלית מתוכננת: להתקדם מורחה, דרך האזור ה־מפורז, לעבר הגבול הארץ-ישראלי הישן (כפי שהוא רשום על מפותיהם), ותוך כדי כך לסלק את כל הערבים, בדרכים ישירות או פסילות.

כאשר מיחו הערבים על כך, או כאשר רצו הישראלים למנוע בעדם מלעבד חלקה שהם חמדו — הם ניפצו גם על הסכם שביתת הנשק. הסכם זה מרשה רק למספר מוגבל של שוטרים מקומיים להימצא באזור המפורז; תחת זאת היה מופיע סיור של משטרת הגבולות של מדינת ישראל, בדרך כלל ב־מכונית משורינת. שוטרים אלה אף הקימו שלוש עמדות, שמהן הגנו על פעולות ה־קיבוצניקים ומנעו מתושבי התחאפיקים ל־השתמש באדמה מורח לקיבוץ. לכן אין פלא, שהאיכרים הערביים הרגישו את עצמם ואת שדותיהם עומדים מול איום מתמיד.

★ ★ ★

עוד בספטמבר 1957 נפתחה אש מתחאפיק התחתית על קבוצת־סקר ישראלית, ובמתיחות שהשתררה לאחר מכן עזבו תושבי כפר זה את בתיהם ועברו לתחאפיק עילית, בה הרגישו את עצמם בטוחים יותר. כעבור חודשים הודיעו הישראלים על כוונתם ל־פור תעלת-השקאה בלב הכפר התחתון. אבל כאשר הופיעו שלושה עובדים שלהם — בלחיית משטרת הגבול — והחלו חותכים את גדר-החיל שבה הגנו אנשי-הכפר על בתיהם, נפתחה אש ישראלי נהרג שני נפצע...

... התוכניות לחפירת תעלת-השקאה ב־אמצע תחאפיק תחתית בוטלו. אבל תוך 12 חודשים, היו הישראלים עסוקים בחפירת תעלה אחרת, ממערב לכפר. הדבר עורר מחאות קולניות, אבל אחרי שקבוצת־סקר של האו"ם דיווחה שהתעלה לא תפגע באדמה ערבית, ואחרי שהישראלים הבטיחו שאין

כאשר הגנרל טען: פרובוקציה!

אנשים מהמישמר הלאומי הסורי, שנשאו רובים והיו לבושים בבגדי-קרב וחבושים בכפיות אדומות, והתערבבו בין האיכרים. למרות תלונות ישראל על הימצאות חיילים סוריים בתחאפיק, ראינו עד אז רק איכ־רים המושבים, ממערב לתעלה.

ביקשנו מהסורים להוציא את אנשי המישמר, ומהישראלים שיוציאו את משטרת הגבול והמשוריינים. אף אחד מן הצדדים לא נענה. ב־27 הופיע משוריין ישראלי, חמוש במיקלע. אנשיו נשמעו צועקים על קבוצת ערבים. כעבור כמה דקות נורו כמה יריות מסביבת המשוריין, שזו מן המקום אבל נשאר באזור. הערבים המשיכו לחרוש עד שנוירו לעברם עוד כמה יריות, מאחת העמדות של משטרת-הגבול. ברגע שנפתחה אש זו, היא משכה תשובה מ־אזור תחאפיק. האיכרים הסתתרו בתעלה, וחילופי-היריות נמשכו קרוב לעשר דקות. במשך ארבעה ימים לאחר מכן, הורע המצב. האיכרים הערבים המשיכו לחרוש בעקשנות, עד שיריות היו מאלצים אותם לתפוס מחסה. משקיפנו עבדו קשה כדי להסדיר הפסקת-אש. כעבור זמן קצר נוס־פו פגזים לכדוריים הרובים. ב־31 בינואר החלו פצצות של מרגמות סוריות נוחתות ממערב לתעלה.

למחרת תקף צה"ל את תחאפיק וכבש את הכפר בפעולת-תגמול.

התברר שהערבים גמרו אומר להמשיך ולח־זיק באדמתם. הם חצו לעתים קרובות את התעלה, כדי לעבד את אדמתם, ונתקלו ב־משטרת הגבולות הישראלית, שניסתה ל־הפתים ולסלקם.

האיכר הערבי החורש במחרשתו העתיקה, כשעל שכמו רובה, הפך למחזה רגיל: דמות בודה, שבחדאי שאבה עידוד מן הידיעה כי קציני-תצפית סוריים עקבו אחרי מעשיו, והיו בקשר עם סוללות של תותחים חוישים, הרחק מחוץ לאזור המפורז. אין להניח ש־תותחים אלה היו נכנסים א־פעם לפעולה, לולא פרובוקציה ישראלית. בדצמבר נאלצנו להפסיק חפירת תעלה נוספת על ידם. ההפיעה המתמדת לאיכרים הערביים, ש־גורשו מחלקותיהם, יצרה מרירות כזאת, ש־אזור תחאפיק כולו התפוצץ ב־24 בדצמבר, כאשר פתחו הכפריים באש רובים ומיקלעים על משטרת הגבולות. עברו ארבע שעות עד שמשקיפנו יכלו להסדיר הפסקת-אש. ביני־תיים נהרג שוטר ישראלי, וערבי נפצע קל.

★ ★ ★

המצב נשאר מתוח. מתוך דאגה להשיב את השקט, שיכנע קולונל ברטראנד את הערבים להפסיק את עיבוד חלקותיהם מ־מערב לתעלה, עד לעריכת דיונים נוספים. הערבים הסכימו בחוסר-רצון, אך הדגישו שהסכמתם זו לא תוכל לפגוע באינו צורה שהיא בעולותם על האדמה. זה הוריד את